

GEL KONUŞALIM

Ebeveyn-Çocuk İletişimi

Gilles Julien sosyal pediatri uzmanı ve Zor Durumdaki Çocuklara Yardım Kuruluşu (EDA) ile Çocuklar İçin Önleyici Hizmetler Merkezi (CSPE) yöneticisi. Sainte-Justine Hastanesi, Montreal Çocuk Hastanesi ve Côte-des-Neiges Bölgesi Toplumsal Hizmet Merkezi ile ortak çalışıyor. Ayrıca Avrupa Sosyal Pediatri Derneği'nin yöneticilerinden biri...

Esra Özdoğan (1972) İstanbul doğumlu. Saint Michel Lisesi ve İ.Ü. Fransız Dili ve Edebiyatı mezunu. Çeşitli yayınevlerine editörlük ve çevirmenlik yapıyor.

GILLES JULIEN

Gel Konuşalım
Ebeveyn-Çocuk İletişimi

Çeviren
Esra Özdoğan

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4658
Doğan Kardeş - 732

Gel Konuşalım Ebeveyn-Çocuk İletişimi / Gilles Julien
Ozgün adı: **Aide-moi à te parler !**
Çeviren: **Esra Özdoğan**

Kitap editörü: **Sebla Kutsal**
Düzeltili: **Ömer Şişman**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Kapak illüstrasyonu: **Marc Mongeau**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **İlknur Efe**

Baskı: Promat Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 12039

Çeviriye temel alınan baskı: Éditions de l'Hôpital Sainte-Justine, Quebec, 2004
1. baskı: İstanbul, Haziran 2016
ISBN 978-975-08-3691-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2014
Sertifika No: 12334

© 2004, Gilles Julien and Éditions du CHU Sainte-Justine
Bu kitabın telif hakları Akan Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeralı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

GEL KONUŞALIM

Ebeveyn-Çocuk İletişimi

“Böyledir sözcükler, çok şey gizlerler,
nereye gittiklerini bilmezmiş gibi eklenirler birbirlerine,
ve beklenmedik bir anda kendi içerisinde yalnız
ve birden ortaya çıkıveren bir kişi zamiri, bir zarf, bir fiil,
bir sıfat gibi iki, üç ya da dört tanesi yüzünden,
heyecan dayanılmaz bir biçimde tenin ve gözlerin düzeyine
yükselebilir, duyguların bendini yıkıp geçer.”

Körleşme, José Saramago

İçindekiler

Yazar Hakkında • 13

Önsöz

DOKTORLUK HAYATIMDA BİR GÜN • 15

Giriş • 19

1. BÖLÜM

Günümüz Çocuklarıyla İletişim • 21

ÖNCÜLLER • 21

SAPTAMA • 23

BİR UMUT IŞIĞI • 25

KUCAK AÇMAK • 27

ANLAYIŞ • 33

MERHAMET • 37

ÇOCUK SEVGİSİ • 38

İNSANİ İLİŞKİ • 40

2. BÖLÜM

Gelişimin Temeli Olarak İletişim • 46

İLETİŞİM, DÜNYAYLA İLK BAĞ KURMA DENEYİMİ • 48

SÜREĞEN BİR GELİŞİMİN TEMELİ OLARAK İLETİŞİM • 51

İLETİŞİM YETERSİZLİKLERİ • 51

SORUN YAŞAYAN ÇOCUKLAR İÇİN İLETİŞİMİN ŞİFRESİNİ

ÇÖZMEK VE KULLANMAK • 57

3. BÖLÜM

Pratikte Ebeveyn-Çocuk İletişimi • 59

- DÜŞ VE GERÇEK • 59
- YUMUŞATMA VE ANLAYIŞ • 60
- İLETİŞİME AÇIKLIK VE CÖMERTLİK • 61
- ZOR ANLARDA BİRBİRİNİ ANLAMA • 63
- ROLLERİN TANIMI • 66
- GÜÇLÜ DEĞERLER • 69

4. BÖLÜM

Yaşamın Farklı Aşamalarında İletişim • 73

- DİNAMİK VE HASSAS BİR SÜREÇ • 73
- DOĞUMDAN ÖNCEKİ GERÇEK ETKİLEŞİM DÜNYASI • 73
- DOĞUM VE İLK SAATLER • 74
- İLK YILLAR • 76
- TOPLUM YAŞAMININ BAŞLANGICI: YUVA VE OKUL • 78
- OKUL HAYATI • 82
- ERGENLİK • 83

5. BÖLÜM

İletişim Biçimleri • 87

- İLETİŞİMDE DUYULARIN YERİ • 87
- AĞLAMA VE ÇIĞLIKLAR • 89
- BAKIŞLAR VE MİMİKLER • 91
 - Gülümseme ve somurtma • 92
 - Gözlerin kısılması, göz kırpma, tikler ve jestler • 94
 - İlk sesler ve tek heceli sözcükler • 96
- FARKLI DİLLER • 96
 - Sözcüklerin dili • 96
 - Diğer diller • 97
 - Gözlerle konuşmak • 99
 - Konuşan davranışlar • 101
 - Hiperaktivite ya da enerji fazlası • 99
 - Protesto olarak beslenme ve sindirim • 102

BÜYÜK HEYECANLAR • 108

DİL YOKLUĞU • 112

Engeller • 113

Kaçınmalar • 118

SONUÇ YERİNE

İletişim, XXI. Yüzyılın Büyük Meselesi • 124

BİRKAÇ TANIM • 125

Dünyaya getirmek • 125

Bağ kurmak • 125

Heyecanları anlamak • 126

Gelişime katkıda bulunmak • 126

Kaynakça • 127

Yazar Hakkında

Gilles Julien Montreal'in farklı kesimlerinde, özellikle de sorun yaşayan çocuklarla gençlerin yaşadığı bölgelerde sosyal pediatri çalışmaları yürütmektedir. Hochelaga-Maisonneuve semtindeki *Assistance aux enfants en difficulté*¹ (AED) ve Côte-des-Neiges semtindeki *Centre de service préventifs à l'enfance*² (CSPE) organizasyonlarının başkanı ve kurucu ortaklarından. Bu organizasyonların misyonu genelde dayanılması güç sorunlar yaşayan çocuklara, gençlere ve ailelere yardım etmek, onlara sağlıklı bir gelecek kurabilmeleri ve en önemlisi de umutlarını kaybetmemeleri için olanaklar sağlamaktır. Eylemlerini yerel topluluklar temelinde alınan önlem ve denetimler çerçevesinde gerçekleştirirler.

Birçok devlet hastanesiyle (*Sainte-Justine Hastanesi* ve *Montreal Çocuk Hastanesi*), ayrıca yerel bir kamu hizmetleri merkeziyle (*CLSC Côte-des-Neiges*) çalışan Doktor Julien geliştirdiği modeli yaygınlaştırmayı ve sosyal pediatri alanında genç doktorlar ve pediatrikler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Pediatri mezunlarının büyük çoğunluğunun bu yönde bir tercih yapmayacağını tamamen bilincinde olmakla birlikte, Doktor Julien bu tercihi yapacak %2-5 kadar pediatri bulmayı umut etmektedir. Bu doktorlar yerel ekiplerde üst denetim mekanizmalarında yer alarak süreklilik sağlayabilirler³.

Gilles Julie *Les enfants de l'espoir* (Gatineau'da ve Montreal'in Hochelaga-Maisonneuve semtinde), *Maison Répît-Providence* ve

1 Zorluk Yaşayan Çocuklara Destek. (ç.n.)

2 Çocuk Esirgeme Hizmetleri Merkezi. (ç.n.)

3 Gilles Julien, "Profession: pédiatre social". *La Presse*, 8 Nisan 2004.

Projet Répit (Montreal’de, Hochelaga-Maisonneuve ve Côte-des-Neiges semtlerinde) gibi birçok sosyal organizasyonu kurmuş, desteklemiş ve buralarda danışmanlık hizmeti vermiştir.

Yoksul ailelerle yaptığı çalışmalar dışında Doktor Julien, *Fondation Lucie et André Chagnon*’da çocuk ve aile gelişimi uzmanlığını yürütmektedir, ayrıca *European Society for Social Pediatrics (ESSOP)* yöneticilerinden biridir. Aynı zamanda *Club international de pédiatrie sociale* üyesidir. Uzun yıllar hem yerel hem de uluslararası düzeyde farklı topluluklarla çalışmıştır (özellikle Kuzey Québec’te, Afrika’da ve Arnavutluk’ta).

Doktor Julien’e göre sosyal pediatri tıp alanında gün geçtikçe daha geniş bir yere sahip olmalıdır. “Belirtilere odaklanmayıp kaynağa inen bir pediatri dir bu. Kaynak ise çoğu zaman yerel ölçekte, çocuğun yaşadığı ortamdadır. Bu da çocuklarla çalışmak için ortamdaki her birimin bağlantılı hale getirilmesini gerektirir. Bir çocuk sorun yaşadığında, ister dayak yiyor, ister motor gecikmeler yaşıyor, ister okulda güçlük çekiyor olsun, ailesiyle, sosyal hizmetlerle, kreş ya da okuluyla ve doktorlarıyla, yaşadığı çevre tamamen işin içine sokulmalıdır.”⁴

Önerdiği sosyal bir pediatri dir evet, ama ilk başta ve her şeyden önce çocuğun toplumsal potansiyeline bel bağlayarak onun gereksinimlerine odaklanmalıdır. Alınabilecek önlemler çerçevesinde iletişime, özellikle de yetişkin-çocuk ve ebeveyn-çocuk iletişimine dayanan bir pediatri dir bu.

4 Agy.

Önsöz

DOKTORLUK HAYATIMDA BİR GÜN

Sabah iyi tanıdığım iki çocuğun ziyaretiyle başlıyor. Küp bloklarla oynatarak beni bekliyorlar. Geldiğimi görünce seviniyorlar ama bunu gizliden gizliye, ufak bir gülümseme, kısa süreli bir bakışla belli ediyor, sonra oyunlarına dönüyorlar. Yine de benimle görüşmeyi sabırsızlıkla bekliyorlar. Güzel, akıllı, canayakın ama yaralı çocuklar bunlar. Her ikisi de bir dil ve iletişim sorunu yaşıyor. Kız daha içine kapanık ama büyük bir içsel enerjisi var. Şimdiden bir erkek arkadaşı var, onu da tanıyorum, biraz hareketli ve kesinlikle dağınık bir çocuk. Kız ona odasında eşyalarını nasıl toplayacağını öğretmeye kalkıştı hatta. Diğer bir oğlan çocuğu. Daha içinden geldiği gibi davranan bir çocuk, hatta konuşması gerekmediğinde kendini daha çok gösteriyor. Sevgililer gününde bana büyük bir sevinç yaşattı. Evde bir kalp hazırlamış ve üstüne şunları yazmıştı: “Benim en sevdiğim kişi sensin Doktor Julien. Seni gördüğüme hep çok seviniyorum. Benimle kitap okuduğunda seni tüm kalbimle seviyorum.” Oysa ona yalnızca bir kez kitap okumuştum.

Biraz daha sonra iki yaşındaki çocuğuyla birlikte genç bir anne geliyor; üzgün görünüyor. Kocasından yeni ayrıldı, pek kolay bir hayatı yok, özellikle de ziyaret günleri ve çocuğun tepkileri konusunda. Bir gün önce ekibimle birlikte babayla görüştük ve çocuğun iyiliği için yeni bir düzenlemeye gidilmesini, herkesi tatmin edecek bir anlaşmaya varılmasını sağlamaya çalıştık. Bu sabah belge hazırdı. Esnek ziyaret saatleri, az da olsa bir nafaka, teknik düzen-

lemeler vb. Taraflar bizim yanımızda, sakince anlaşmaya vardılar. Sözleşmeye tanık olarak imza atıyorum. Resmi bir belge değil bu ama güvenin egemen olduğu bir dünyada anlaşmalar değerlidir ve onların sözü geçer.

Üç yaşında bir kız çocuğu sabırsızlıkla bizi bekliyor. Daha şimdiden obeziteden mustarip, öyle ki en ufak bir hareketinde nefes nefese kalıyor ve yürümeyi reddediyor. Yaşına göre çok az konuşuyor, genel gelişimi de yavaş. Ailenin en küçüğü, annesi için öyle değerli ki kimse yanına yaklaşmıyor. Korunmakla kalmıyor, aşırı korunuyor, hatta korunmaktan boğuluyor. Çocuğun en azından haftada birkaç saat simülasyon atölyelerine katılması için biraz ayrı kalmaları yönünde pazarlık ediyoruz. Ufacık bir kazanım elde etmek için çocuk doktoru ve aile sırdaşı olarak tüm ağırlığımı ortaya koyuyorum. Zamanımız kısıtlı, çocuk yakında okula başlayacak... ve buna hiç mi hiç hazır değil.

Bir yaşında bir başka çocuk beni görmek istiyor. Annesi onu bir yıllığına bakımevine yerleştirmeye karar vermiş. Kadın bıkmış, artık dayanmıyor, tüm denemeleri sonuçsuz kalmış. Yine de çocuğu her hafta görüyorum: Destek atölyelerine katılıyor. Burada da, okulda da her şey daha iyiye gidiyor. Çocuk hâlâ pek yerinde duramıyor ama canlı, akıllı, enerji dolu. Yardımsever, çalışkan ve güler yüzlü. Bir süredir her açıdan büyük ilerleme gösterdi. Onun lehine bir pazarlığa oturuyorum annesiyle, çünkü bizim çocuklarımızdan biri o, mutluluğu benim için çok önemli.

Bir bakımevine yaptığımız ziyaret sırasında bir sürprizle karşılaşıyorum! Tanıdığım ve üvey babası bana kapıyı gösterene kadar bir süre takip ettiğim altı yaşında bir kız çocuğuyla karşılaşıyorum burada. O dönemde bir, iki yaşlarında olmalıydı ama pek değişmemiş. Sağlık sorunları yaşıyordu: Yemiyordu, kilo alamıyordu ve hep çok üzgündü. Öz annesi de aynı sorunları yaşıyordu. Üvey

babanın bunda büyük payı olduğunu düşünüyordum ama yasalar duruma el koymama izin vermiyordu. Sonunda üvey baba beni fazlasıyla tehditkâr bulunca dosyadan alınmışım. Ama küçük kız bakımevine yerleştirilmişti; o kederli havası hiç değişmemişti ve yine açlıkla boğuşuyordu. Ne tür tacizlere maruz kaldığını sonunda açıkça anlatmıştı. Bugün yüzünde belli belirsiz bir gülümsemeye bana bakıyor ve diyor ki: “Bir daha hiç babam olmayacak.”

Onu iki çocuk izliyor, anneleriyle birlikte gelmişler; kadın yalnız, yaralı ve meteliksiz. Üç yaşındaki çocukları ancak hareketler ve işaretlerle ya da sinirli çılgınlarla konuşabiliyor. Doğdukları günden beri bir ihmalkârlık, reddedilme ve aşırı şiddet cehenneminde yaşamışlar. Yakın zamanda travmatik bir olaya tanıklık edince ruhlarını kasvetli duygular sarmış. Hareketleri konuşuyor ve söylediklerini dinlemek insana acı veriyor. Yine de sabırla dinlemek gerekiyor bu çocukları. En önemlisi de onları bu marazdan kurtarmak gerekiyor.

Gün içerisinde başka çocuklar gelip kendi hikâyelerini anlatıyorlar, kimilerinin daha hafif sorunları var: Kimisi bitli, kimisinin ufak tefek yaraları var ya da yinelenen enfeksiyonları. Kimileri öfkeli, aç, sevilmemiş. Klinik randevuları önceden belirlenmiş ya da sokakta, evde, okul ziyaretlerinde rastladığım çocuklar bunlar. Hepsine zaman ayırıyor, onlara acımadan, onları yargılamadan hepsini dikkatle dinliyorum. Onların huzurunu, esenliğini istiyorum. Biraz merhemim, biraz pansumanın kimseye zararı yok, ama bu çocuklara asıl gereken yüksek dozda empati ve destek.

Giriş

İleri teknolojinin, hız ve anlık iletişimin başrolde olduğu günler yaşıyoruz. Çelişkili bir biçimde, gerek toplumsal ilişkilerde gerek aile ilişkilerinde ve çocuklarla iletişimin niteliğinde belirgin bir gerilemenin de yaşandığını gözlemliyoruz. Her şey teknik gelişmeler gündelik yaşantıya zarar veriyormuş ve yetişkinlerle çocuklar arasında bir mesafe yaratıyormuş gibi yaşıyoruz.

Kimi zaman çocuklarla kurulan bağlar “pazarlıklara” dayanıyor ve insani ilişkiden çok bir iş ilişkisini andırıyorlar. Farklı koşullarda, çocuğu muğlak bir konumda bırakan bir kendi haline bırakılmışlık saptıyoruz ki, bu durumdaki çocuklar hem çok güçlü hem de çok kırılabilir. Ya da “mutlak unutuş” ve “incelikli terörizm” arasında gidip gelenler oluyor. Ya da ihmalkârlık, şiddet ve boşvermişlik çocuğun gelişimini frenliyor.

Çok küçük yaştan itibaren, yetişkinlerle çocuklar arasındaki, daha da önemlisi ebeveynle çocuk arasındaki ilişkiler çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde kilit rol oynar. Bu iletişim sağlıklı bir yaşamın yörüngesi için güvencedir. Tersine, iletişimdeki çeşitli sıkıntılar ya da tıkanmalar çocukların sağlığını ve esenliğini tehlikeye sokan elverişsiz koşulları beraberinde getirir.

İlerleyen sayfalarda, çocuklarla daha iyi bir yaşam ve iletişim kurmanıza yardımcı olacak fikirler, düşünceler ve müdahale yolları bulacaksınız. Kısacası, kitabı okurken sık sık *çocuk* sözcüğüne rastlayacaksınız.